

Фаріон М.М., к.е.н., доцент,
доцент кафедри економічної теорії
Тернопільський національний економічний університет

СОЦІАЛЬНІ ПРОГРАМИ ЯК ПРИЙОМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Фаріон М.М. Соціальні програми як прийоми реалізації соціальної політики. У статті розглянуто основні засоби реалізації соціальної політики держави, які спрямовані на захист окремих груп населення. Визначено сутність терміна «соціальна програма». Проаналізовано залежність соціальних програм від моделі соціальної політики. Надано характеристику змін у структурі соціальної політики країн світу, пов'язаних із глобалізаційними процесами. У статті подані результати досліджень щодо реалізації програм соціальної політики в Україні з урахуванням національних особливостей соціально-економічного розвитку порівняно з іншими країнами світу.

Ключові слова: соціальна політика, програми соціального захисту, пенсійне забезпечення, межа бідності, соціальні стандарти.

Фаріон М.М. Социальные программы как приемы реализации социальной политики. В статье рассмотрены основные средства реализации социальной политики государства, направленные на защиту отдельных групп населения. Определена сущность термина «социальная программа». Проанализирована зависимость социальных программ от модели социальной политики. Охарактеризованы изменения в структуре социальной политики стран мира, связанные с глобализационными процессами. В статье представлены результаты исследований по реализации программ социальной политики в Украине с учетом национальных особенностей социально-экономического развития по сравнению с другими странами мира.

Ключевые слова: социальная политика, программы социальной защиты, пенсионное обеспечение, черта бедности, социальные стандарты.

Farion M.M. Social programs as methods of social policy implementing. In the article it is examined the main means of the social policy realization by state, that are aimed to protect the certain groups of population. The term essentiality “social program” is defined. The social programs’ dependence from the model of social policy is analyzed. The changes characteristics in the structure of the social policy of the world countries connected with globalization processes are given. In the article it is presented the results of research about implementation of social policy programs in Ukraine taking into account the national peculiarities of social and economic development in comparison with other world countries.

Key words: social policy, social protection programs, pensions, poverty line, social standards.

Постановка проблеми. Соціальна політика є основою збереження добробуту громадян, оскільки забезпечує їх надійним джерелом доходу в певних ситуаціях, за яких неможливо отримати роботу та дохід (безробіття, пенсійний вік, проблеми із здоров'ям, догляд за неповнолітніми дітьми). Основними засобами реалізації соціальної політики виступають соціальні програми, які розробляються відповідно до соціально-економічного розвитку, а також щодо її моделі. Соціальна політика у зв'язку із глобалізаційними процесами у кожній країні набуває нових рис. Водночас більшість соціальних програм в Україні забезпечуються за рахунок бюджетних коштів, які за умов бюджетного дефіциту набувають суто мінімального характеру, оскільки багато науковців вважають, що соціальні програми залежать від моделі соціальної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з вивченням ролі і місця соці-

альних програм у реалізації соціальної політики, привертають увагу фахівців багатьох сфер, таких як Й. Андре, М. Бекер, Л. Безтелесна, І. Лаврова, С. Майбург, О. Майстренко, О. Новікова, В. Понікаров, Т. Семигіна, О. Скомарохова, В. Скуратівський, А. Сіленко, Ю. Шклярський та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Підкреслюючи важливість наукових напрацювань у цій сфері, все ж таки необхідно зосередити увагу на аналітичних порівняннях соціальних програм в Україні та передових країнах світу, оскільки більшість державних соціальних програм розробляються відповідно до прожиткового мінімуму, а в інших країнах – до рівня забезпечення необхідними потребами, які на практиці перевищують прожитковий мінімум.

Постановка завдання. Метою статті є проведення аналітичного дослідження соціальних програм, які реалізують основні соціальні стандарти,

такі як захищеність найбільш вразливих верств населення – одиноких матерів, безробітних та людей пенсійного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світовий досвід показує, що соціальні програми мають низку відмінностей в країнах із різними формами політичної організації суспільства, оскільки саме від них залежить ідеологія цінностей людини в суспільстві. Найбільш незахищеними верствами населення є безробітні, одинокі матері та люди пенсійного віку. Якщо показати пропорційно, то картина матиме такий вигляд: безробітного населення – 1697,3 тис. чол. (IV кв. 2017 р.) [13], одиноких матерів – 600 тис. чол. (2017 р.), людей пенсійного віку – 11 938 838 чол. [14], тобто понад 14 млн. осіб потребують допомоги від держави, а це 31% усього населення України. Середній дохід для цих верств населення становить у середньому 2000 грн. щомісячно. Хоча сьогодні у світі за межею бідності вва-

жаються особи, які мають менше \$1,9 на день (приблизно 1500 грн.). Виходячи з поданої статистики, необхідно підкреслити, що розроблення нових соціальних програм повинне фінансуватися не тільки за рахунок державних коштів, а й із залученням інших джерел фінансування (фондів, організацій). У більшості наукових дослідженнях підкреслюється, що структура та форми соціальних програм залежать від моделі соціальної політики. Анатолій Михненко комплексно відзначив основні світові моделі соціальної політики, рис. 1.

Соціальна політика пройшла складний історичний шлях формування: від початкового секторного покриття (охорона здоров'я, освіта та соціальний захист) до міжгалузевого (скорочення бідності, встановлення справедливості, перерозподіл національного багатства, створення соціальної згуртованості). Традиційна соціальна політика в багатьох країнах набуває форм глобалізації (табл. 1).

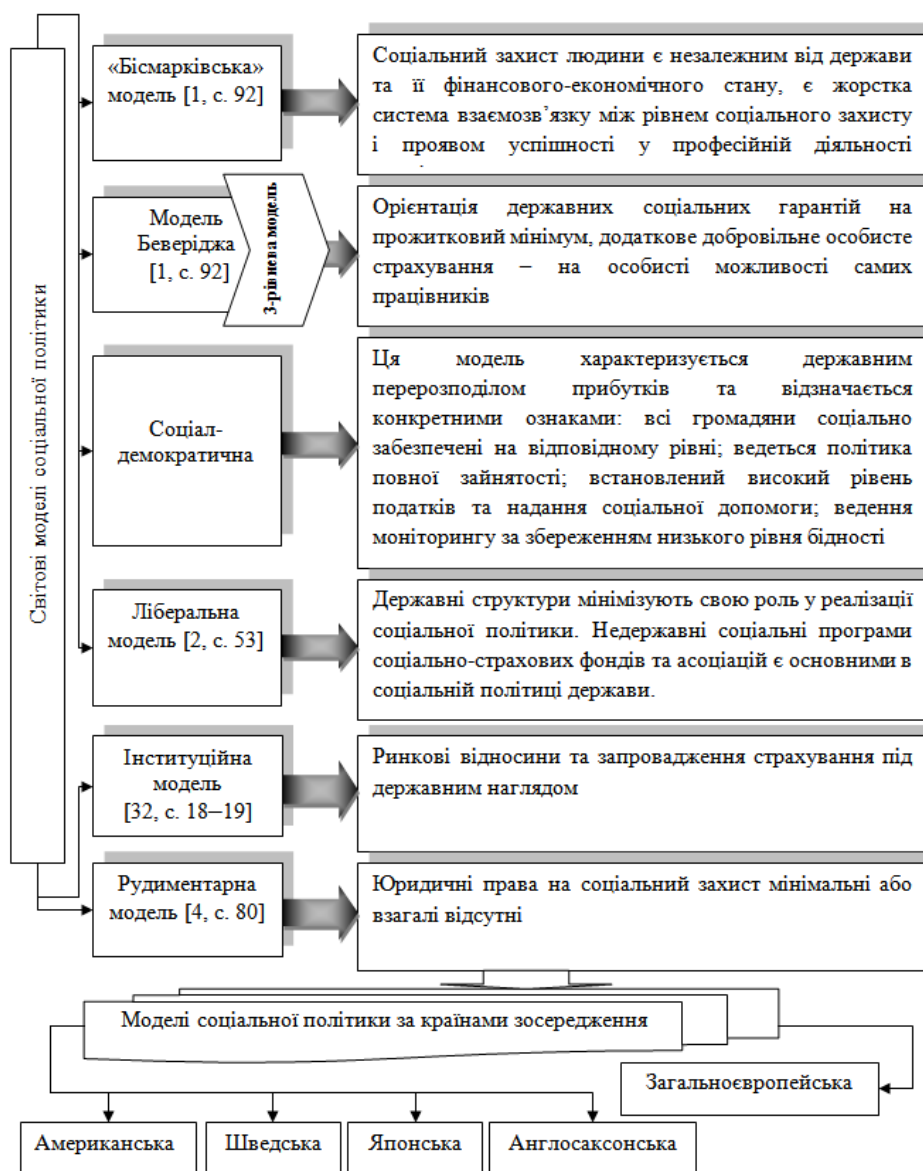

Рис. 1. Характеристика моделей соціальної політики за групами країн [5]

**Характеристика змін у структурі соціальної політики країн світу,
пов'язаних із глобалізаційними процесами [6]**

Традиційне значення соціальної політики	Зміни в структурі соціальної політики, пов'язані з глобалізаційними процесами
– Акцентування на технократичні підходи до розроблення соціальної політики з метою задоволення «потреб» пасивних одержувачів трансферів та послуг	– Акцент на підвищення відповідальності політиків та дистриб'юторів послуг для підвищення якості та ефективності споживачів виконання соціальних завдань; формування спроможності людей подавати претензії до виконавчих інститутів соціальних послуг через розширений доступ до інформації та акцентування на правах людей
– Нації-держави – домінуючі актори у соціальній політиці. Реалізація соціальної політики здійснюється через міністерства в зазначених секторах	– численні актори соціальної політики на міжнародних, регіональних, національних та місцевих рівнях
– Основна мета соціальної політики розглядається як посилення добробуту на рівні домашніх господарств	– множина цілей для соціальної політики: підвищення соціального добробуту населення, будівництво соціальної сфери, формування та спрямування інвестицій в людські можливості, які необхідні для підтримки належного рівня міжнародної конкурентоспроможності ринку трудових ресурсів

Таблиця 2

Визначення терміна «соціальні програми»

Значення	Автори
Зміст і план діяльності з викладом основних цілей і завдань вирішення соціальних питань, які потребують вирішення засобами соціального управління. ¹	Sethi S.P.
Добровільно здійснювана компанією діяльність з охорони природи, розвитку персоналу, створення сприятливих умов праці, підтримки місцевого співтовариства, благодійна діяльність і сумлінна ділова практика. При цьому головним критерієм є відповідність програм цілям і стратегії розвитку бізнесу. ²	Ganescu M.C.

Соціальна політика кожної країни базується на складниках фінансово-економічної політики, компоненти якої прямо чи опосередковано впливають на ступень забезпеченості та реалізації соціальних програм:

- рівень демократичних процесів;
- лібералізація торгівлі та фінансових ринків;
- контроль за рівнем інфляції;
- приватизація державних активів;
- створення різноманітних форм громадянської участі.

Одним із складових компонентів соціальної політики є соціальні програми. Від програм соціальної політики залежить забезпеченість громадян, які потребують допомоги від держави. Серед усіх визначень, поданих науковцями, найбільше заслуговують уваги подані в табл. 2.

Основними сферами соціальної політики в Україні є:

1. Державні соціальні стандарти і державні соціальні гарантії.
2. Пільги, субсидії, допомоги та інші виплати населенню.
3. Пенсійне забезпечення.

4. Соціальні послуги.

Базовим державним соціальним стандартом є прожитковий мінімум – вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості [7] (рис. 2). Саме цей показник впливає на необхідність формування та реалізації соціальних програм, оскільки рівень бідності повинен бути під чітким контролем державних структур, відповідальних за соціальний стан населення. Державні соціальні стандарти повинні відповідати світовій практиці з метою підтримки рівня конкурентоспроможності національної економіки на міжнародній арені. Так, державні соціальні стандарти в США створюються з урахуванням рівня межі бідності та кількості громадян, які перетинають цей рівень щорічно (рис. 3). До інших державних соціальних стандартів і державних соціальних гарантій належать:

- 1) щомісячні грошові допомоги особам, які проживають разом з інвалідами;

¹ Sethi S.P. Dimensions of corporate social performance: An analytical framework / S.P. Sethi. – California: Management Review, 1975. – pp. 571-610.

² Ganescu, M.C. (2012), "Assessing Corporate Social Performance from a Contingency Theory Perspective", Procedia Economics and Finance: [International Conference Emerging Markets Queries in Finance and Business, Petru Maior University of Tirgu-Mures], (ROMANIA, 24–27 October 2012), Vol. 3, pp. 999-1004

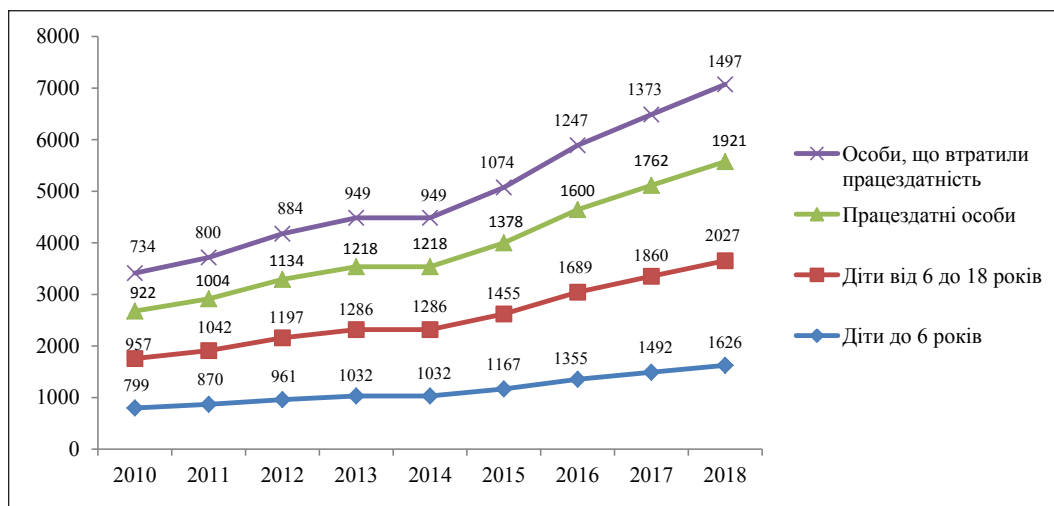

Рис. 2. Прожитковий мінімум в Україні для різних груп населення, 2010–2018 рр., грн. [8]

2) державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям;

3) державна допомога сім'ям з дітьми;

4) тимчасова державна допомога дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів;

5) державна соціальна допомога на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

6) державна соціальна допомога інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам.

Усі державні соціальні стандарти і державні соціальні гарантії в Україні мають суто фронтальний характер, тобто виділяються конкретні суми на цільові групи населення в бюджеті, при цьому урядом не розробляються спеціальні соціальні програми для диверсифікації населення за рівнем необхідності конкретної допомоги. Так в 2017 р. одиноких матерів в Україні налічувалося понад 600 тис., більшість яких є малозабезпеченими, і держава надає їм певні соціальні допомоги та гарантії, серед яких: пенсія в разі втрати годувальника, державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям, тимчасова державна допомога дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, та державна соціальна допомога інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам. Усі матері отримують однакові виплати за конкретними статтями допомоги.

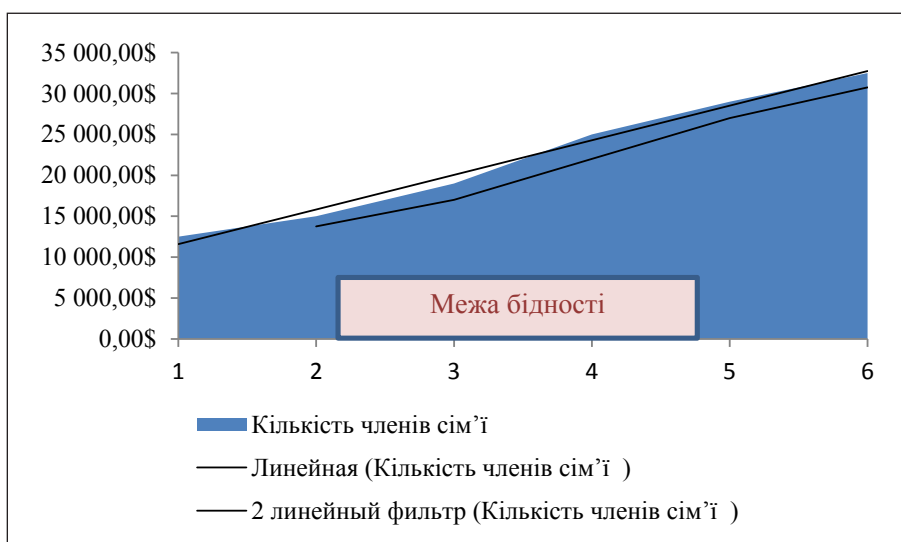

Рис. 3. Межа бідності в США, 2016 р. [9]

А в США у 2017 р. налічувалося до 12 млн. одиноких сімей, серед яких понад 81% – одиноких матерів. Для всіх груп одиноких матерів відповідно до рівня доходу призначається різна соціальна допомога. Середній річний дохід для одиноких матерів у 2016 р. становив \$35 400, а для повних сімей – \$85 300. Третина (31,6%) одиноких материнських сімей у 2017 р були не забезпечені харчовими продуктами, 13% використовували «банк продуктів»³, третина сімей витрачала більше половини своїх доходів на житло, що, як правило, вважається «суворим житловим тягарем»⁴ [10]. Серед дітей матерів-одиночок 45% отримують допомогу за програмою SNAP⁵. Приблизно 2/3 дітей отримали безкоштовні або за зниженою ціною продукти харчування. Тільки

³ «Комора для їжі» (food pantries), банк продуктів (food bank) є неприбутковою, благодійною організацією, яка розподіляє їжу тим, хто має труднощі з придбанням достатньої кількості, щоб уникнути голоду.

⁴ «Навантаження житлових витрат» стосується частки доходу домашніх господарств, яка покриває вартість житла (оренда або іпотека плюс комунальні послуги) і, відповідно до урядового стандарту, витрачається в розмірі 30% від сукупного доходу сім'ї. Якщо витрати перевищують 50% доходів домашніх господарств, то громадяни матимуть труднощі з отриманням необхідних для життя товарів та послуг, таких як їжа, одяг, транспорт та медичне обслуговування. Для них ці витрати вважаються «суворим житловим тягарем».

Соціальні програми допомоги одиноким матерям у США [10]

Кількість одиноких матерів, США, 2017 р.	Кількість одиноких матерів, які отримали допомогу по безробіттю, США, 2017 р.	Статистика 2017 року. Одинокі матері		Середній річний дохід для одиноких матерів у 2016 р.	Тільки 1/3 всіх одиноких матерів отримувала допомогу	Статистика 2017 р. Одинокі матері	
		На межі бідності	35,6%			Не забезпечені продуктами	31,6%
9496938	22.4%	Безробітні цілий рік	27,5%	\$35,400	В середньому \$430 що місяця	Використовували bank food	13%
		Не забезпечені їжею	31,6%			1/3 були під «суворим житловим тягарем»	
Програми допомоги одиноким матерям в США – SNAP та TANF							
TANF	Призначення		К-сть дітей	Макс. місячна сума	Якщо мати дитини отримує допомогу за програмою TANF, вона повинна прийняти такі умови:		
	Щомісячні готівкові платежі, які призначаються на: придбання продуктів, одягу, оплату житла, комунальних послуг, купівлю меблів, здійснення перевезення, оплату зв'язку, придбання речей повсякденного вжитку (миючі засоби та медикаменти), купівлю медичних товарів, які не оплачуються програмою Medicaid, інші основні потреби		1	\$121	1) Проходити тренінги або шукати роботу. 2) Дотримуватися правил надання допомоги дітям. 3) Не звільнитися з роботи. 4) Не зловживати алкоголем чи наркотиками. 5) Брати уроки материнства. 6) Вакцинувати дітей. 7) Забезпечувати відвідування школи дітьми.		
2			\$251				
3			\$290				
4			\$348				
5			\$387				
SNAP	Допомога одиноким матерям у купівлі продуктів харчування. Члени програми також можуть купувати садове насіння згідно з видатками SNAP.		1	\$192	Місячна сума доходу, яка дає змогу отримувати допомогу за програмою		
2			\$352	К-сть членів сім'ї			
3			\$504	1	\$1659		
4			\$640	2	\$2233		
5			\$760	3	\$2808		
				4	\$3383		
				5	\$3958		
TPCN	Мережа надання допомоги одиноким вагітним штату Техас		– Інформація для вагітних за гарячою лінією. – Допомога у: пошуку консультацій, догляді за дітьми, перевезенні, пошуку житла та інших програм допомоги. – Заняття-тренінги з бюджетування, батьківства, управління стресом. – Перші необхідні для дитини речі. – Групи підтримки.				

8% дітей одиноких матерів отримували допомогу за програмою TANF⁶ (табл. 3).

Узагальнюючи аналіз соціальних програм у США, наведемо приклади сукупної державної допомоги одиноким матерям у розрізі штатів (табл. 4).

Згідно із Законом України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», допомога одиноким матерям залежить від середньомісячного доходу сім'ї. При цьому самотня мама може претендувати на допомогу від держави тільки в тому разі, якщо на одного члена сім'ї припадає сума, яка

не дотягує до прожиткового мінімуму (1700 грн. станом на 1 січня 2018 р.). Допомога розраховується, виходячи з різниці між 100% прожиткового мінімуму, установленого для дитини відповідного віку, та середньомісячним сукупним доходом сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні 6 місяців (сукупний дохід сім'ї за 6 місяців ділиться на 6, а потім – на кількість членів сім'ї). Отриманий після ділення дохід необхідно порівняти з відповідним прожитковим мінімумом. Якщо в результаті порівняння середньомісячний дохід на кожному

⁵ **Supplemental Nutrition Assistance Program (SNAP)** – програма, згідно з якою надається допомога у придбанні продуктів харчування для людей із низьким рівнем доходу та тимчасово непрацюючих, які живуть у Сполучених Штатах.

⁶ **Temporary Assistance for Needy Families (TANF)** – є однією із програм допомоги Федеральної програми Сполучених Штатів Америки, яка надає грошову допомогу малозабезпеченим американським сім'ям.

дитину виявиться: вищим за відповідний прожитковий мінімум, то соціальні виплати на дітей такої самотньої матері не призначаються; нижчим за відповідний прожитковий мінімум – тоді самотньої матері буде призначена соціальна виплата на дітей у розмірі різниці між прожитковим мінімумом на дитину відповідного віку і середньомісячним доходом на одного члена сім'ї [12]. Розмір допомоги для самотніх матерів в Україні є невеликим порівняно з іншими країнами (рис. 4).

Пенсійне забезпечення є державною соціальною гарантією забезпечення добробуту громадян. Світовий досвід показує, що в багатьох країнах люди мають надійну пенсійну систему: пенсіонери в Нідерландах, Туреччині та Хорватії отримують понад 100% заробітної плати, яку вони отримували в рік виходу на пенсію, голландські та турецькі пенсіонери отримують відповідно 101% та 102%, а в Хорватії – 129%. Цікаву практику пенсійного забезпечення надає уряд США: середня пенсія становить 1500 доларів – вища, ніж в середньому в європейських країнах, і громадяни Сполучених

Штатів Америки можуть вибрати собі три види пенсій – державну, корпоративну та приватну, в основу яких закладена накопичувальна система, яка й є найбільшим джерелом довгострокових інвестицій в економіку.

В Україні статистика має дещо інший характер (рис. 5) [15]. Рівень пенсій для громадян в Україні є досить низьким і не відповідає міжнародним стандартам. Проблемні питання пенсійної системи України полягають у складності та непрозорості формування пенсійних програм та джерел їхнього фінансування. Єдиним здобутком в національній пенсійній системі є створення недержавних пенсійних фондів. Європейські країни вже давно провели пенсійні реформи, які полягали в переході від однорівневих солідарних систем до трирівневих, а також чотирирівневих і п'ятирівневих моделей пенсійного забезпечення.

Тому одним з пріоритетних напрямів соціальної політики України в умовах розвитку ринкових відносин є удосконалення системи соціального страхування як основи соціального забезпечення

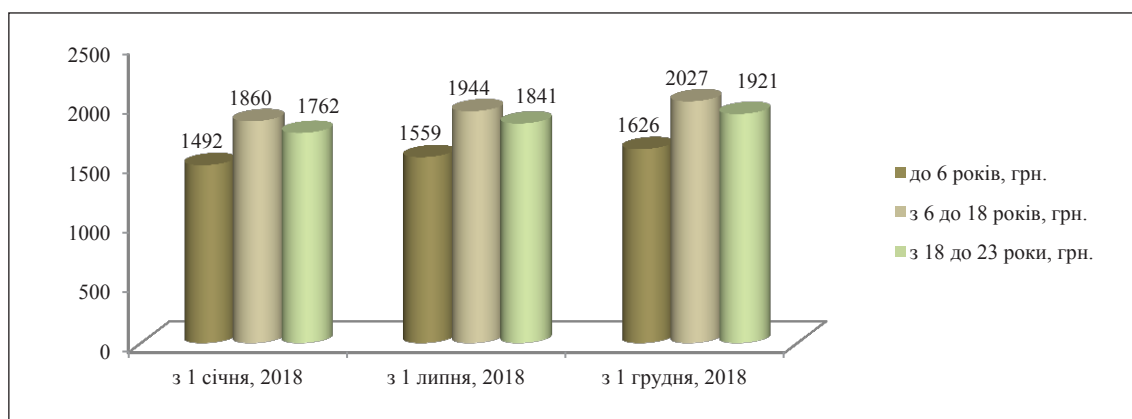

Рис. 4. Розмір допомоги для самотніх матерів у 2018 році, Україна

Таблиця 4

Сукупність державної допомоги самотнім матерям по штатах [11]

Штати	Рівень бідності серед самотніх матерів	TANF	SNAP	Допомога по безробітті	Програми медичного захисту, які покривають витрати на медичне обслуговування
АЛАБАМА	47,7%	\$215	\$394	\$265	13%
ВАШИНГТОН	40,3%	\$441	\$378	\$432	216%
КЕНТУККІ	47%	\$262	\$392	\$448	133%
МІЧИГАН	44,2%	\$492	\$377	\$362	133%
НЕВАДА	35,7%	\$383	\$376	\$439	133%
НЬЮ-ДЖЕРСІ	33,6%	\$424	\$349	\$681	133%
НЬЮ-ЙОРК	38,3%	\$789	\$383	\$430	133%
ПІВНІЧНА ДАКОТА	33,1%	\$486	\$401	\$606	133%
ПІВДЕННА КАРОЛІНА	41,9%	\$282	\$399	\$326	62%
ТЕХАС	39,9%	\$285	\$393	\$494	13%
ВІРДЖІНІЯ	33,3%	\$409	\$382	\$378	33%
ВАШИНГТОН	34%	\$521	\$357	\$713	133%

населення та запровадження накопичувальних пенсійних програм.

Проте найбільш гострими проблемами для урядів не лише однієї країни, а майже всіх країн світу, які значно загострилися після світової фінансової кризи, є зростання рівня безробіття та питання соціального захисту безробітних. Необхідно зазначити, що в світі сформувалися чотири основних типи організації систем соціального захисту: континентальна, соціал-демократична (скандинавська), універсальна (англосаксонська) та південно-європейська [16, с. 336]. Саме від моделі організації соціальної політики залежить форма надання соціальних послуг – приватна або державна. Для боротьби з безробіттям найефективнішим є метод створення фондів соціального страхування різних форм власності. Розміри відрахувань у фонди соціального страхування показують, що в Україні досить низький рівень соціального захисту населення у разі

виникнення стану тимчасового безробіття (рис. 6) [17], через те що більшу частину соціального внеску сплачують роботодавці, в той час як в країнах Європи та США співвідношення соціального внеску між роботодавцями та працівниками становить 50/50. Мінімальна допомога для громадян України, які звільнені за статтями, або для тих, які закінчили навчальні заклади та не мають трудового стажу, а також якщо стаж менше 6 місяців, становить 544 грн. на місяць.

Для тих, хто відпрацював за останній рік більше 6 місяців, а також громадян, які перестали працювати з поважної причини, виплата здійснюється відповідно до суми середнього доходу і трудового стажу: більше двох років – 50% від середнього заробітку за останній рік, від 2 до 6 років – 55%, від 6 до 10 – 60%, а більше 10 років – 70%. Крім того, рівень виплат безробітним залежить від терміну, який надається для пошуку роботи: чим

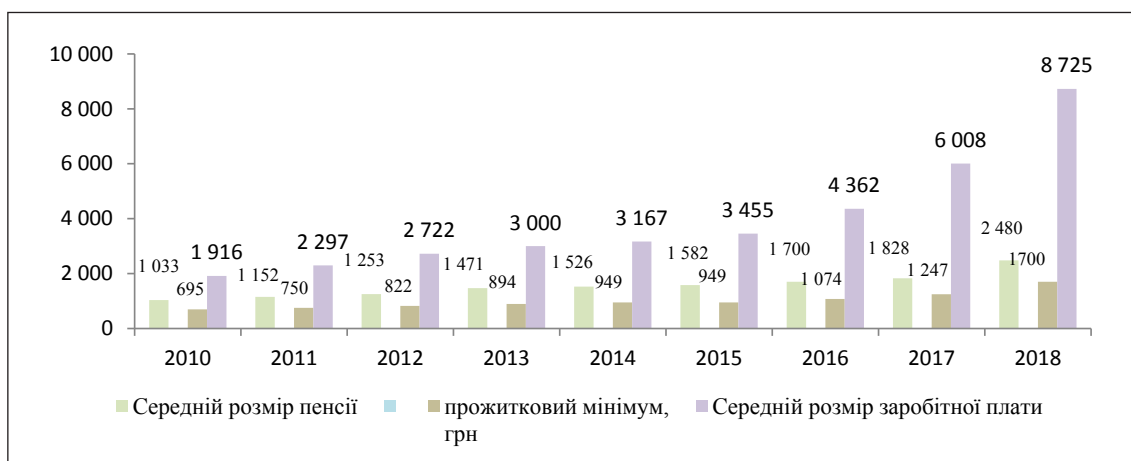

Рис. 5. Середньомісячна пенсія та її співвідношення з прожитковим мінімумом та середньою заробітною платою в 2010–2018 рр. в Україні

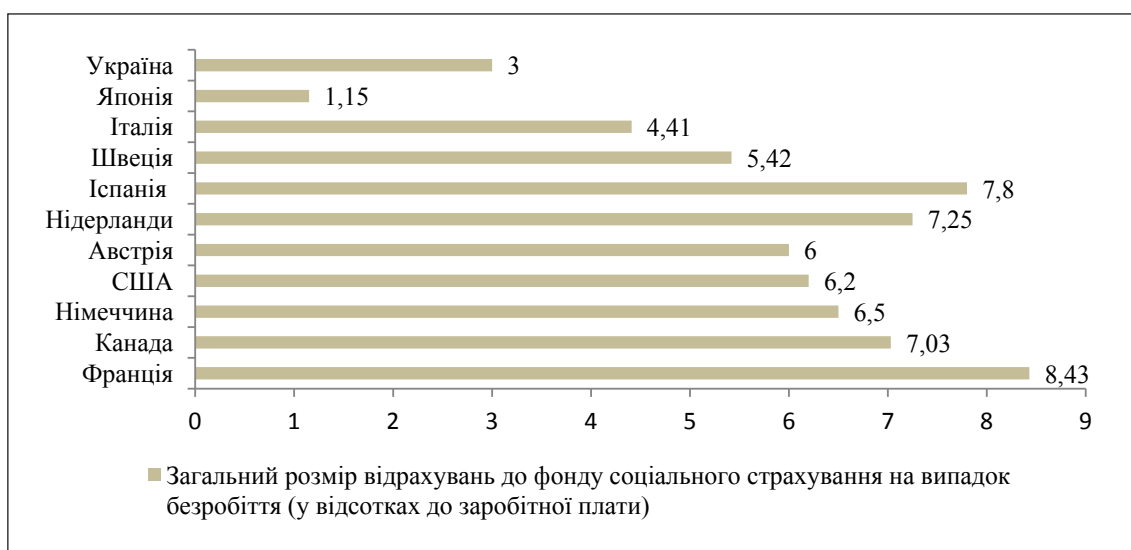

Рис. 6. Загальний розмір відрахувань до фонду соціального страхування на випадок безробіття (у відсотках до заробітної плати) в країнах Європи та США

більший термін, тим менше допомоги отримують пошуковці роботи.

Якщо порівняти практику надання допомоги безробітним у багатьох країнах, то найбільш ефективними соціальними програмами цього напрямку є розробки США, Швеції, Австрії та Франції. Для громадян, які стали безробітними, в Швеції призначається допомога за результатами програми страхування від безробіття, яка складається з двох частин: основного страхування та добровільного страхування доходів (табл. 5). Допомога по безробіттю в Австрії розраховується індивідуально на основі середнього заробітку передостаннього (у разі подання заяви до 30 червня) або останнього (у разі подання заяви з 1 липня) повного календарного року. Спеціальні платежі – 13-та та 14-та зарплата – враховуються пропорційно. Основна сума допомоги становить 55% від щоденного чистого доходу, а у разі отримання права на сімейні доплати – до 80%. У Франції розроблена спеціальна допомога по безробіттю за віковими категоріями, а в США, кожен штат має свою програму підтримки безробітних громадян (табл. 5).

Отже, соціальні програми – це спеціально розроблені заходи, спрямовані на захист громадян відповідно до соціальної політики держави, які включають: надання грошової допомоги окремим

верствам населення, охорону здоров'я, медичні послуги, житлові субсидії, субсидії на комунальні послуги, освіту, а також допомогу по догляду за дітьми. Слід зазначити, що нині немає єдиної системи чи методики визначення ступеня розроблення та ефективності соціальних програм від моделі соціальної політики. Фінансування соціальних програм найперше залежить від економічного стану країни. Згідно з даними Міністерства соціальної політики, на виконання соціальних програм у 2017 році не вистачало 53 млрд. грн.⁹, проте такий розрив не є одноразовим, він повторюється щорічно. З проведеного дослідження можна зробити логічний підсумок, що соціальні програми залежать від форм та джерел фінансування (рис. 7).

Висновки. Таким чином, соціальні програми виконують важливу захисну функцію суспільства і неопосередковано залежать від економічного розвитку країни, форм та джерел фінансування, а не від моделі соціальної політики. Якщо взяти до уваги міжнародний досвід, то процес їх розроблення й реалізації потребує певних змін. Перспективи майбутніх досліджень можуть бути пов'язані з процесом розроблення нових соціальних програм із більш гнучкою лояльністю та незалежністю від бюджетного фінансування.

Таблиця 5

Порівняння рівня допомоги по безробіттю в країнах ЄС та США

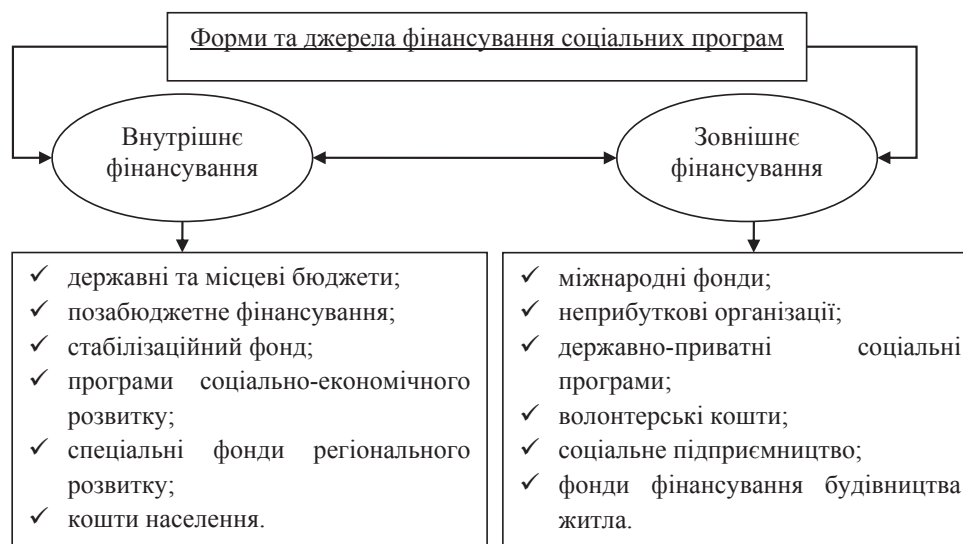
Швеція ⁷		Франція ⁸			США [18]	
К-сть днів	Обсяг виплат	Вік	К-сть місяців сплати страхових внесків	Максимальна тривалість виплат, місяців	Штат	Сума, дол.
1–200	80% від зароб. плати	До 52	4 протягом останніх 28	24	Арканзас	451
					Колорадо	568
201–300	70% від зароб. плати	53–54	4 протягом останніх 36	30	Кентуккі	598
					Колумбія	425
Максимальна виплата – 910 шведських крон/день до 100 днів, після – 760 шведських крон/день. (1 SEK = 3.0 грн.)		55+	4 протягом останніх 36	36	Гаваї	551
					Іллінойс	449
					Айова	447
					Канзас	474
					Меріленд	430
					Массачусетс	742+25 на 1 дитину
					Міннесота	683
					Міссурі	320
					Монтана	487
					Аляска	370
Делавер	330					

⁷ A-kasser. Unemployment benefits in Sweden. Доступно: <https://www.a-kasser.dk/unemployment-insurance-in-europe/sweden/>

⁸ Unemployment benefits in France. Доступно: https://www.french-property.com/guides/france/working-in-france/unemployment_benefits/rules_and_entitlement/

⁹ Соціальні програми в Україні не доотримують 53 млрд. грн. Доступно на: <https://ukr.segodayna.ua/economics/enews/socialnye-programmy-v-ukraine-dopoluchat-53-mlrd-grn-reva-749729.html>

Рис. 7. Форми та джерела фінансування соціальних програм¹⁰ в Україні

Список літератури:

1. Управління соціальним та гуманітарним розвитком: навч. посіб. / авт. кол.: В.А. Скуратівський, В.П. Трощинський, Е.М. Лібанова та ін.; за заг. ред. В.А. Скуратівського, В.П. Трощинського: у 2 ч. К.: НАДУ, 2009. Ч. 1. 456 с.
2. Гриненко А. М. Соціальна політика: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни. К.: КНЕУ, 2003. 309 с.
3. Григорьева И. А. Социальная политика в 90-х годах: модели и приоритеты / И. А. Григорьева. СПб.: Образование-Культура, 1997. 38 с.
4. Семигіна Т.В. Соціальна політика економічно розвинутих країн в умовах глобалізації / Т.В. Семигіна // Магістеріум: Соціальна робота і охорона здоров'я. 2004. № 15. С. 79–84.
5. Михненко А., Щур Н. Світові моделі соціальної політики: уроки для України. Вісник Національної академії державного управління. Соціальна і гуманітарна політика. С. 219–227. URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2011-2-31.pdf> (дата звернення: 09.08.2018).
6. Can there be a global standard for social policy? The 'social policy principles' as a test case. Overseas Development Institute. URL: <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/2610.pdf> (дата звернення: 09.08.2018).
7. Закон України «Про прожитковий мінімум». URL: <https://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/966-14> (дата звернення: 09.08.2018)
8. Прожитковий мінімум в Україні. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/wagemin/> (дата звернення: 09.08.2018).
9. Federal Safety Net. URL: <http://federalsafetynet.com/us-poverty-line.html> (дата звернення: 09.08.2018).
10. Single Mother Statistics. URL: https://singlemotherguide.com/single-mother-statistics/#footnote_11_13 (дата звернення: 11.08.2018).
11. Single mother guide. URL: <https://singlemotherguide.com/> (дата звернення: 11.08.2018).
12. Стало відомо, на яку допомогу від держави можуть розраховувати одинокі матері. URL: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1714767-stalo-vidomo-na-yaku-dopomogu-vid-derzhavi-mozhut-rozrahovuvati-odinoki-materi> (дата звернення: 11.08.2018).
13. Рівень безробіття в Україні. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/2017> (дата звернення: 11.08.2018).
14. Скільки в Україні пенсіонерів, і скільки вони отримують: цікава статистика. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/finance/fea/74635-skilki-v-ukraini-pensioneriv-i-skilki-voni-otrimuyut-tsikava-statistika.htm> (дата звернення: 12.08.2018).
15. Ткаченко Л. Пенсійна система та пенсійна реформа в Україні. URL: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/14044.pdf> (дата звернення: 15.08.2018).
16. Європейська інтеграція: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С. В. Федонюк та ін.; за ред. С. В. Федонюка, В. Й. Лажніка. – Вид. 2-ге, переробл. і допов. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. 760 с.
17. Страхування від безробіття як чинник регулювання зайнятості населення. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: http://papers.univ.kiev.ua/1/ekonomika/articles/osokina-v-unemployment-insurance-as-a-factor-of-population-employment-regulation_14690.pdf (дата звернення: 15.08.2018).
18. 2017 to 2018 Maximum Weekly Unemployment Benefits By State. URL: <http://www.savingtoinvest.com/maximum-weekly-unemployment-benefits-by-state/> (дата звернення: 17.08.2018).

¹⁰ Маслик Р.О. Фінансовий стан соціальних програм як інструментів здійснення соціального захисту населення України. Технологічний аудит і резерви виробництва – № 5/3 (19), 2014. С. 56-59.